

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 23.08.2019 р., протокол №01

Вступ до літературознавства

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки	<u>бакалавра</u> (назва ступеня вищої освіти)
спеціальності	<u>035 Філологія</u> (шифр і назва спеціальності)
спеціалізації	<u>035.041 германські мови та літератури</u> (шифр і назва спеціалізації) (переклад включно), перша – англійська
<u>освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури</u> (назва освітньо-професійної програми) (переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)»	

Бердянськ, 2019

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Філоненко С. О., професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, доктор філологічних наук, професор

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 20.06.2019 р., протокол №08.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Вступ до літературознавства» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська.

Предметом навчальної дисципліни є ознайомлення з літературознавством, його головними проблемами, його структурою, термінологією, а також уявлення про літературний процес у національному та світовому письменстві.

Міждисциплінарні зв'язки: історія зарубіжної літератури, методика викладання зарубіжної літератури.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу «Вступ до літературознавства» – дати уявлення студентам про сутність і специфіку літератури, методологічні засади її вивчення та критерії оцінки, закономірності розвитку, поетику літературного твору, етапи становлення літературознавства та його провідні теоретичні здобутки.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Вступ до літературознавства» є розкрити провідні концепції сутності літератури як виду мистецтва, її місце в системі духовного життя суспільства; поглибити уявлення про поетику літературного твору в усіх її аспектах; висвітлити історичну поетику літератури, систему родів і жанрів в її динаміці; дати уявлення про закономірності розвитку літературного процесу та типологію літературних явищ, міжлітературні взаємозв'язки; прищепити навички самостійної дослідницької роботи з теоретико-літературними, історико-літературними та літературно-критичними джерелами: статтями, монографіями, підручниками, енциклопедіями; удосконалити навички аналізу художніх творів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. ЗК 06. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. СК 01. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ. СК 08. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.	ПРН 08. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови (мов) і літератури (літератур), що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності. ПРН 13. Аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі (відповідно до обраної спеціалізації). ПРН 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Система літературознавчих дисциплін. Гуманітарні науки, місце філології серед них. Основні і допоміжні галузі літературознавчої науки: історія літератури, теорія літератури, літературна критика, компаративістика; текстологія, бібліографія, літературознавча історіографія, літературознавче джерелознавство, палеографія та ін. Предмет і завдання «Вступу до літературознавства», проблематика курсу. Методи літературознавства. Взаємодія літературознавства з іншими науками.

Тема 2 . Історія розвитку літературознавства. Зародження літературознавства в античній естетиці і філософії. Розвиток літературознавства в добу Середньовіччя і Ренесансу. Класицистичні поетики. Просвітницькі ідеї та романтична критика. Академічні школи літературознавства XIX століття. Тенденції розвитку літературознавства у XX столітті. Провідні методи літературознавства XX століття. Сучасний стан і проблеми українського та зарубіжного літературознавства.

Тема 3. Специфіка літератури. Поняття про мистецтво. Мистецтво і наука як два способи пізнання світу. Функції мистецтва. Класифікація видів мистецтва. Місце літератури серед них. Специфіка літератури і межі «літературності». Образність і художність літератури. Етапи розвитку літератури. Поезія і проза. Фікційна і нефікційна література. Література як людинознавство. Суспільна роль літератури. Умовність, сугестивність, емоційність, психологізм, діалогічність художньої літератури. Взаємодія літератури з іншими видами мистецтва та сферами духовного життя суспільства.

Тема 4. Літературний образ. Образ як естетична категорія. Теорії літературного образу. Властивості літературного образу. Внутрішня структура художнього образу. Специфіка словесної образності. Роль асоціативності в створенні образу. Образ і знак. Образ людини в літературі: персонаж, характер, тип, дійова особа, ліричний герой. Проблема класифікації художніх образів (за предметністю, за смисловим узагальненням, за структурою). Образи природи, предметів, абстрактних понять, збірні образи. Автологічні і металогічні образи. Образи-символи, алегорії. Архетип, стереотип і монотип як моделі створення образів. «Вічні» образи.

Тема 5. Поетика літературного твору. Поняття про літературний твір та його поетику. Формозмістова цілісність літературного твору. Взаємозв'язок змісту і форми в художньому творі. Елементи змісту і форми (тема, ідея, проблема, пафос, сюжет, композиція, мотив, конфлікт, колізія, архітектоніка). Художній світ твору, його складові. Рівні поетики у творі.

Тема 6. Функціонування літературного твору. Роль автора і читача у функціонуванні твору. Роль критика. Літературна класика. Белетристика. Висока і низька література (елітарна і масова). Літературний канон. Проблеми аналізу та інтерпретації твору, можливості різночитання.

Тема 7. Мова художнього твору. Особливості художньої, поетичної мови, її рівні. Лексико-семантичні засоби виразності. Тропи. Риторичні і поетичні фігури. Засоби евфонії і графіки.

Тема 8. Основи віршування. Ритм і чинники його утворення. Системи віршування: антична, тонічна, силабічна, силабо-точнічна. Прості і складні строфи. Поетичні розміри силабо-тонічної системи. Рима і римування. Білий вірш, вільний вірш (верлібр).

Тема 9. Літературний рід і жанр. Зародження літературних родів. Особливості епосу, лірики і драми. Суміжні роди. Поняття про жанр, жанровий зміст і жанрова форма.

Тема 10. Система літературних жанрів. Формування системи літературних жанрів. Ліричні жанри, їх класифікація. Епічні жанри, їх класифікація. Історичний розвиток роману та його різновиди. Драматичні жанри, розвиток трагедії, комедії, драми. Ліро-епічні жанри.

Тема 11. Теорія літературного процесу. Поняття про літературний процес, його рушійні сили. Традиції і новаторство в літературі. Періодизація літератури: провідні підходи. Національна і світова література, регіональні феномени в літературі. Дискусія про повноту і неповноту національних літератур. Міжлітературні взаємодії.

Тема 12. Літературні стилі і напрями. Літературний стиль, напрям, течія, група, школа. Бароко, класицизм, сентименталізм як літературні напрями. Художні системи романтизму та реалізму: естетика і поетика. Модернізм та його течії: неоромантизм, імпресіонізм, експресіонізм, футуризм, символізм, сюрреалізм, дадаїзм. Проблема постмодернізму у світовій та українській літературі.

3. Рекомендована література

Основна

1. Вступ до літературознавства. Хрестоматія / упоряд. Н. І. Бернадська. Київ: Либідь, 1995. 256 с.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник. Київ: Либідь, 2006. 488 с.
3. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова, О. Бойченка та ін. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
4. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / автор-укладач Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т.1. 608 с.; Т.2. 624 с.
5. Ткаченко А. О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник для гуманітаріїв. Київ: Правда Ярославічів, 1997. 448с.

Додаткова

1. Баррі П. Вступ до теорії: Літературознавство і культурологія. Київ: Смолоскип, 2008. 360 с.
2. Безпечний І. Теорія літератури. Київ: Смолоскип, 2009. 388 с.
3. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. Житомир, 2009. 336 с.
4. Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины: учебное пособие / под ред. Л. В. Чернец. М: Высшая школа, 1999. 556 с.
5. Галич О. А. Історія літературознавства. Частина II : Українське літературознавство: Підручник. Луганськ: СПД Рєзніков В. С., 2006. 160 с.
6. Зенкин С. Н. Введение в литературоведение: Теория литературы: учебное пособие. Москва: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2000. 81 с.
7. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
8. Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В. М. Кожевникова, П. А. Николаева. Москва: Советская энциклопедия, 1987. 752 с.
9. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
10. Моклиця М. Вступ до літературознавства: навчальний посібник. Луцьк, 2011. 467 с.
11. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства: підручник. 2-ге вид., зі змінами й доп. Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. 360 с.
12. Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів / упоряд. Б. Бакула, заг. ред. В. Моренець. Київ: ВД «КМА», 2008. 531 с.
13. Теория литературы / ред. Н. Тамарченко. Москва: Академия, 2004. 369 с.

14. Фашенко В. В. У глибинах людського буття: Етюди про психологізм літератури. Київ: Дніпро, 1981. 279 с.
15. Франко І. Краса і секрети творчості. Київ: Мистецтво, 1980. 500 с.
16. Хализев В. Е. Теория литературы. Миїв: Высшая школа, 1999. 398 с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт університету: <http://bdpu.org/> та бібліотеки: URL: <http://bdpu.org/library.html>
2. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. URL: www.ae-lib.org.ua
3. Библиотека Гумер. URL: www.gumer.info
4. Электронная библиотека АЛЬДЕБАРАН. URL: www.aldebaran.ru

4. Методи навчання:

1. За характером логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, дедуктивний, індуктивний.
2. За рівнем самостійності розумової діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.
3. За джерелом знань: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, лекція, інструктаж, робота з книгою); наочні (демонстрація, ілюстрація, спостереження); практичні (практична робота, вправа).
4. За дидактичними цілями: методи організації навчальної діяльності, стимулювання і релаксації, контролю та оцінки.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	задовільно		E (достатньо)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)